

Конституционният съд на 25 години

Една от най-значимите новости, които въвежда Конституцията на Република България от 1991 г., е създаването на орган за конституционен контрол – Конституционният съд (КС). По този начин българската правна система се присъедини към редица демократичните правови държави, приели идеята за конституционно ограничена власт, контролирана от независим съдебен орган.

Независим орган, извън структурите на съдебната, изпълнителната и законодателната власт, със своята практика, за годините на своето съществуване, Конституционният съд е повлиял на всеки клон на правото. С основание вече може да се приеме, че в последния четвърт век се намираме в един нов етап от правното развитие на България – етап на конституционализация на правото. В чл. 149, ал. 1 от Конституцията са изброени широкия кръг от правомощия, дадени на съда. Най-често той е сезиран с искане да контролира спазването на йерархията на нормите. В българския конституционен модел този контрол се изразява във възможността, дадена на КС да се произнася по искане за установяване на противоконституционност на законите и на другите актове на Народното събрание, както и на актовете на президента. Често горепосоченият контрол се съчетава с този, относно съответствието на законите с общопризнатите норми на международното право и с международните договори, по които Р.България е страна. Правомощието, с което КС се отличава значително от другите държави, установили т.нар. „европейски модел“ за конституционен контрол е това да дава задължителни тълкувания на Конституцията. Чрез това, често прилагано правомощие, той има възможност да разяснява смисъла на по принцип общо формулираните конституционни текстове.

От дълго време предмет на дискусия е разширяването на достъпа на гражданите до конституционната юрисдикция. Още от създаването си, Конституционният съд продължава да е „достъпен“ единствено за органи на публична власт. Физическите лица, са лишени от възможността да сезират съда в случаите, когато техни конституционно установени права за засегнати. За

постигане на тази цел те трябва да продължават да разчитат на изброените в чл. 150 от Конституцията органи, между които са една пета от народните представители, президента, Министерския съвет, Върховния касационен съд, Върховния административен съд и главния прокурор. Все пак в тази насока през 2006 г. и 2015 г. бяха приети конституционни промени, с които се дава възможност на омбудсмана и на висшия адвокатски съвет да сезират КС с искане за установяване на противоконституционност на закон, с който се нарушават права и свободи на гражданите. Въпреки тези изменения в основния закон, тези които имат най-пряк и непосредствен правен интерес от отмяната на закон, засягащ конституционно установени права и свободи все още не фигурират в кръга от субекти, имащи възможност да сезират Конституционния съд, било то директно чрез т. нар. конституционна жалба, било то от общите съдилища (не само ВКС и ВАС) чрез заявяване на претенцията си в рамките на съдебен процес, по който са страна. Да се надяваме, че е въпрос на време, от предмет на дискусия, *de lege ferenda* тази възможност да се превърне в позитивно право. Това би било инструмент, чрез който връзките между *право, политика* и *администрация* биха били още по тесни.

Ас. д-р Александър Цеков